

Oratio
Sub auspicio. 1759.123
266

Viri illustres, Consultissimi,
Summe, maximeque Venera-
biles, Praenobilissimi,
Ephori huius Gymnasii longe gra-
vissimi,
Collegae honoratissimi, Auditores
pro, pro quisque elogio honori-
fice compellamur
Itaque scholastica iuventus, spes
nostrae atque deliciae.

Scipionem, illud quondam reip.
Rom. propugnaculum, quum dele-
ta Numantia ceteras Hispania-
rum gentes ordinaret, ex quodam
Celtarum principe quaesivisse memoriae est proditum
accepimus: qua de causa res
Numantina invicta ante stete-
rit, nunc autem eversa sit: hoc
respondi accepisse: CONCOR-
DIS invictam fuisse Numantiam,
discordiam exitio fuisse civibus.
Quam verissime hoc dictum
fuerit, omnium gentium, et
Graecarum etiam maxime
civitatum annales testatum
fecerunt, Nos vero At. hoc
ipso gravissimo nostro tempore
quotidie omnes ac singuli expre-
rimur

rimur. Quis enim cogitat, quam
 excitiosum et pestiferum illud,
 quo universa ardet Germania,
 huic comuni patriae bellum sit,
 quod coniuncti reges potentissimi,
Friderici M. virtuti et felici-
 tati invidentes, non tam
 nobis, quam Germanis omnibus
 infausissimum omine intule-
 runt, ille nihil dubitabit, quin
 una discordia maxima firmis-
 simaque praefidia ~~una~~ solim
 et everterit et in posterum sit ever-
 sura. Vicissim vero si quis ~~hanc~~
 hanc, cuius quasi spiritus est Frideri-
cius Rex, civitatem adversus
 tot formidolosissimas insidias far-
 tam tectamque ad hunc usque
 diem stare animadvertit,
 non poterit non sumas in
 concordia ad lubandam rempa-
 vires inesse, fateri. Quoniam
 igitur a nobis in Gymnasio
 hoc publica pro salute cum
 generis humani, tum vero ma-
 jime Friderici M. et civium
 ipsius vota suscipienda sunt,
 nemo autem est, qui non pacem
 sibi et patriae comuni exoptan-
 dam precibusque a Deo efflan-
 gitandam putet, visum mihi
 est, accomodatissimum oratio-
 nis argumentum et huic tem-
 poris et votis vestris hoc esse
 futurum, quod in laudanda

CONCORDIA verfaretur et
ita quidem verfaretur, ut invictam
illa rempublicam reddi monstrarem.
Quod si vero veterum superfluitis
vores aliquas fausto omine pronun-
tiari adhiberi que in publicis riti-
bus existimaret, nihil nobis om-
nibus exoptatius est, quam ut hæc
sacra Concordiæ vox faustis-
simo præfatio religiose a me
hij præ sub anni huius auspiciis
pronuntiaretur.

Nam ut ab hoc ordiar, nemo ig-
norat, Concordiæ vocem a cor-
de esse ductam, quod cum veterum
permulti animi sedem et quasi
arcem crediderint esse, facile in-
telligitur, cogitationum, studio-
rum voluntatumque consensio-
nem et quasi conspersionem
illa notari, quæ cum esse inter
privatos quoque homines ~~esse~~
potest, latius patet, quam illa, / concordia hæc
~~altera~~ quæ inter populorum rectores appellatio,
viget, cuiusque arcum nomen
est, pax. Nos igitur illam adhi-
bere malimus, quoniam et de
privata cuius civium ~~singulorum~~ inter se,
et de publica regum ~~et~~ gentium
animatorum consensu sumus dicturi.
Illius vero tot esse species respiciunt,
quot singulae sunt societates, ~~de quibus~~
~~hanc docet quidem, et præterea~~
~~fixulationem est mihi dicenda~~

quas itaque breviter iam quidem,
 sed tamen singulatim attingam.
 Quare ut invicta aliqua resp.
 fit ~~ad~~ ^{ad}versus omnia. tam domesti-
 ca quam externa pericula tuta,
 id primum requiritur, ut religio-
 sissimo cum Deo, praepotente re-
 rum omnium moderatore et domi-
 no, federe sit iuncta. Hunc enim
 si gens aliqua socium habet et
 adiutorem, ~~tanto~~ ^{eo} praefidio est
 munita, nihil ut adversus tantum
 propugnaculum vel conglobata
 potentissimorum regum po-
 pulorumque vis sit valitura.
 Intellexit hoc iam vetus supersti-
 tio. Civitates enim appropin-
 quante ad moenia hostili exer-
 citu legimus catenis, ferreis, non
 nulas quoque aureis, deorum
 simulacra in ~~funi~~ ^{funi} ad ~~et~~ ^{et} parietes
 templorum alligasse, ne evoca-
 ta ab hostibus solenni formu-
 la discederent, Troiam vero
 se prius occupaturos esse Gra-
 eorum duces desperasse, quam
 Palladium ex urbe sustulissent.
 Cuae quidem religio tantum
 apud eos valebat, ut Ulyssi et
 Diomedis ~~et~~ id fuerit datum nego-
 tii, dolo et arte sua, qua uter-
 que plurimum valebat, perfici-
 cerent, quo fatale illud simu-
 lacrum ex illa urbe auferrent.
 Cuod dum facissent, nullo labore
 captam Troiam esse, fabulae
 memorant. Nos vero ista haec
 commenta

commenta bono nostro ridemus,
at, quam nullis casibus, nulliq; in-
fidus aut armis Iraelitarum
gens superabilis, dum fedus illud
cum Deo staret, fuerit, scimus. /superabilis
Alterum concordiae genus est sum-
morum imperantium federe in-
ter se iunctorum societas, ex
qua quidem, quanta in utroq; cuiusq; eorum aures
commoda redundent, tum
maxime intellectum est, quam
patrum nostrorum memoria
purq; populorum eorum, quibus
purgatorium sacrorum unus
omnibus amor erat, proceres
adversus Pontificiae et, quae ea-
dem est, Austriacae tyrannidis
machinationes iuncta prudentia
cum consilio, cum prudentia
confiliorum, tum virtute arms-
rum inconcussa constantia starent.
Gustaphum Adolphum Iu, nobis,
Deus exulceratissimis ^{pis} calamita-
tiosissimisque Germanorum seip. tem-
poribus reddidisti. Redde vero
nobis reliquos principes, quorum
constantia et summa animorum
consensione ~~grate~~ illud olim /furestissimum et latissimum
belli intestini religioisque /fime fessum
incendium fuit extinctum.
Et quoniam publica salus Fride-
rici et Georgii federe stare unice
videtur, immortalem praesta hanc
summorum Regum amicitiam, re-
liquos q; autem, qui quidem non
sacris, at voluntatibus tamen a
nobis et publica causa disfidet,

des ceteras iungant, communis uti-
 litatis periculisque cogitatione agpelle.
 De regum principumque cum
 civibus suis concordia, omnis pub-
 licae felicitatis fonte singulatim iam
 agerem. At. nisi omnium gestium
 annales pleni essent exemplorum
~~in apud nationem~~ ^{natura ex qua} ~~in qua~~ intestina diffidia
~~seditionesque~~ ^{in qua} ~~seditionesque~~ ^{seditionesque} ~~exstiterint~~, hanc,
 quantiscunque opibus valuerit,
 suo domestico sensim malo con-
 tabuisse, corporumque instar
 eorum, quorum viscera intes-
 ti mali ^{vis} pervadit et rodit,
 etiamsi nulla externa accesserit,
 lenta febre perire. Quae
 enim Graecas olim respublicas
 Xerxis innumerabili exercitui
 inopugnabiles, funditus ever-
 serat? intestini civium discor-
 dia. Quae principem illam
 terrarum omnium civitatem
 et dominam, De isto, sublimi re-
 rum humanarum fastigio tam
 subito deiecit? Civium discordia.
 O Nos igitur beatos At. qui,
 quotquot mitissimum sapientissimum
 Regum imperio paremus, scimus
 compertumque habemus omnes,
 Friderici causam, nostram
 esse, una eademque lege, quae
 publicae salutis cura et amor
 vest, et Optimi Principis consilia
 et civium obsequia contineri
 atque fulciri.

/ cuiusdam

/ Romam

7
269
Nam, quantum ad res maximas
feliciter glorioseque gerendas
in exercitiis concordia situm sit,
vel ex illo Satirici palam est

quos sic
Defendit numerus, iunctaeque umbone phalanges.
festaturque etiam omnium tem-
porum, et saeculorum memoria,
cum numero visum exercitus in-
ternis seditionibus diffusi fractos di-
spatosque esse, tum vero uno spiri-
tu, uno duci patriaeque communi
amore conuenitos, multarum gen-
tium conglobatam vim dissipasse.
Quod suo maximo commodo tolli
expertus est Alexander, gloriaeque
huius aemulus, Caesar. Nostra
vero memoria prodigia virtutis
militaris unitum istud tot ve-
rius membrorum unius corporis
quam militum robur patrauit,
corusporum exercitus, ^{ita ut fidem}
legens ista inusitata facinora
rex habitura sit prosteritas. U-
nus vero Herois maximi, spiri-
tus animare tot dispersas vires
vere dicendum est, eius inquam
Herois spiritus, ~~in quo omnium~~
~~antiquit~~ qui sapientia Nestorem,
fortitudine Alexandrum, celeritate
tam in capiendis quam expedi-
dis consiliis, abstinencia et virtu-
tum magnitudine Ciceros, Camillos,
Scipiones superat. Quoties autem
fortissimorum ⁱⁿ nostrorum
exercitum ~~videor~~ ⁱⁿ imaginem
~~huius consensu~~ ^{vid} Homericorum illorum militum

269v

quos omnes una virtus, unus pri-
ritus continebat, videor mihi
videre.

ἀνὴρ ἀνδρῶν, καὶ ἰσχυρὸς ἀνδρῶν, ἀνὴρ ἀνδρῶν
Scutum haesit scuto, galeae galeae, atque viro viro.

[Sed iam venio ad illam concordiam,
cui post deum hanc, quae nunquam
fructi sumus in maxima, quae no-
bis ruinam mense Augusto minita-
batur, felicitatem debemus. De re
loquor Patres huius civitatis
venerandi, summa de bono publico & confilio-
rum, voluntatum, laborum
molestiarumque consensione,
qua scilicet effectum est, ut quid-
quid in inimici castris adver-
sus nos fuerit deliberatum,
atque decretum, vestra non
vi, non armis, sed prudentia
fuerit a cervicibus nostris
magna ex parte | periculum.
Quam dum cogito inermem
sapientiae et amoris in patriam
vim, toties mihi commemora-
bile Scyluri Scythae factum,
quod apud Plutarchum legitur, in men-
tem venit, qui moriens singulis
filiis (octoginta a. habuisse dici-
tur,) fascem iaculorum por-
rexit, eorum frangere iussit.
Quod quum nemo eorum prae-
stare conando posset, ipse sin-
gula tradidit iacula, quae
hinc, facillimo negotio a filiis
scilicet, videlicet, inquit, quam in-

/depulsum

victa res sit concordia rerum
infirmarum. Cui si studeatis, nihil
adversus vos poterunt fraudes
et potentum insidiae. Quod quam
vere dictum sit a sena, Senatus
Romae intellexit optime, qui, quo-
ties periculosis temporibus de re
magni momenti esset deliberan-
dum, teste Cicerone in Philippica
cum tertio, in cella Concordiae
~~con~~ omni causa conveniebat.
Dubito vero, an commemorabilis
iudicium, quid vires in civitate ma-
gisstratus et civium unitae valeant,
reperiatur, quam hoc, quod
de Cretenisibus memoriae pro-
ditum est. Dissidebant nempe
aliquando Cretensoes capitali-
busque adus in mutuam perni-
ciem anhelabant. tunc hostes
~~ex~~ commodissimam sibi oppri-
mendorum Cretenesium occasio-
nem oblata sibi rati, tumultu-
aria classe collecta, expeditionem
facere moliebantur. Quod quum
Cretensoes comperissent, depresi-
tis simultatibus in concordi-
am redire, quam ex eo even-
tu coacti essent, appellave-
runt, qui quum in theologo-
rum libris pessime et iure
quidem audiat, tum vero in
rep. una omnium praestan-
tissima virtus est, Syncretismus.

et sacra

Reliquum est, ut de concordia, scho-
larum gultimento exponam,
quae triplex in universum est.
Primum enim, si florere debent, con-
sentiens quaedam et conspirans ea-
rum debet esse cum rep. / cognatio
haec vero latius patet, quam ut
explicationem illius capiat tam
arcti circumscripta limitibus mea
oratio et alias saepe iam expo-
sui, attemperandam esse publican-
iuventutis informationem temponi-
bus civitatis. Jam vero unum
hoc addam, nulla res magis haec
seminaria civitatis atque hos
agros efflor florescere, quam
si fiderum, i. e. magistratum be-
niorum influxu foveantur. Ho-
rum auctoritas in suo quemp-
officio non tam continet, quam
potius ad bene merendum exi-
tat, haec efficit, ut quorum abdi-
ctus humilisque labor ab ineptis
habetur, honoribus et praemiis
sustineatur, sub his denique pater-
nis oculis in spem pa' civitatis
succrescens pubes arborum in-
star bene cultarum ad iustam
sepe paulatim proceritatem attol-
lit frugumque ubertatem promit-
tit lactisissimam. Qua de scholam
felicitate quolibet cogito, / cogito
autem saepe) tamquam de nostra
singulari laetor. Proprium enim
hoc est maximum vestrum decus

est, EP. HORI huius Gymnasii
 spectatissimi, quod et eos, qui be-
 re mereri de hac bonae mentis
 officina cupiunt, favore et pro-
 dentia vestra eximia adiuvelis, iu-
 venes vero nostros beneficiis non
 modo, sed honorifica etiam prae-
 sentia vestra ad veram laudem
 et optimam spem excitandos putetis.
 Quod autem publice hic, quod veris-
 sime possum, pietatis grati animi
 significandi causa commemorare
 me oportebat. Praeter hanc vero
 concordiam nulla ad ludorum lit-
 terariorum felicitatem amplifi-
 candam, amplificatam vero tutan-
 dam. exoptatior est, quam ea, quae
 singulorum Doctorum animos
 inter se tam artis vinculis con-
 iungit, ut quoniam scholae fa-
 lus omnibus una lex est, unus
 in singulis inesse spiritus videar-
 tur. Soleo saepe Divinam istam ar-
 tem mirari, quae cantus fidiumque
 diversarum mirifico concertu tanta
 suavitate in aures animorumq. n. est
 influit, ut ~~mox meroare~~ ^{praeceps} confecti,
 laetemur, mœreamur, ira incen-
 damur, mox iterum in lacrimas,
 mox vero iterum in gaudia solva-
 mur. Quos quidem vehementissi-
 mas animorum commotiones
 una illa efficit, quae Graecij ap-
 pellata est, harmonia et de qua
 fabulae mira prodigia, quemadmo-
 dum de Orpheo et Amphione

vel pueris in trivis notum est, memoriae prodiderunt. Quid enim illud: saxa movere sono testudinis, et feras bestias mulcere aliud est, quam ferocissima hominum ingenia flectere et humanitatis sensu imbueri. Quod si vero in fidibus tanta vis inest, quid non litterarum, suavisimorum, quid non vocum, exhortationum, optimorumque vitae honestae exemplorum in scholarum moderatoribus summa consensio in formando, incilandis ad omne verum. Decus iuvenum animis efficiet. Narrant vero etiam, qui ex Asia ad nos redeunt, nihil esse, quod miremur autem mata in beata illa insula tanta arte confecta. Singulas partes enim singulis ab artificibus fabricari, ab uno autem componi. Quae quidem egregia mihi, in ostendendo concordiae inter plures artifices, imago esse videtur, et resio curiosissimi iuvenes, mihi ne maris an vero vobis hanc inter doctores huius Gymnasi concordiam gratulari debeam. Sed certe ulrique, vobis vero, coniunctissimi Collegae, grates quas proficium, hoc nomine debere profiteor maximas. Alligendum ad extremum triplex scholasticae concordiae genus esset, quod in eo potissimum populum est, ut omnia proceptorum,

voluntates et studia cum vest
iuerum et necessitate et utilita
te conspirent, adderem etiam vo
luntate, nisi ab hac dissentire, sum
ma haud raro esset in iuvenilia
commoda consensio. Sed iam sanctiora
nimirum et graviora verba, ut
anni tempus et est, sunt dicenda.

ANTE autem omnia, Tibi, ~~illud~~
aeternae Patris, demississima mente
grates iam publice decernimus,
quod inter medios bellorum rumores,
imò vero inter medios hostes qui
hanc civitatem obsessam tenebant
hoc Gymnasium, quod sacrum Tibi
est, ita fueris praesidio tuo prae
potenti subactus, ut nulla res neq
docentibus neque discipulis fuerit
illata; imò quin, ne hostili qui
dem per limina nostra tetigit,
tantum abest, ut hoc, quod nobis
hucusque indulgisti clementissime,
olium turbaverit quisquam. Alia
rum nobis scholae aut incen
dio conflagrant, aut aliae pulsi
iuvenibus aut in noscocomia muta
tae, aut alijs militaribus usibus
destinatae fuerunt; haec vero o
virtutum et artiumque bonarum
officina facta tectaque fuit a
Te ad hunc usque diem servata,
ut adeo te iure nostro Deum sta
torem conservatorem nostrum
maxima pietate et demissione appet
lare debeamus. Nihil vero in tribuen
do tanta nobis beneficia merita

nostra sperare potuerit; sed una
 SV CATHOLICIS, fervoribus nostris
 clementissimis deprecatione pro
 nobis motus hanc gratiam nobis
 impertivisti, addidisti vero et alia
 beneficia, quae tanto maiora sunt,
 quanto minus calamitosissimis
 ultriusque recipi. temporibus
 expectari a nobis poterant.
 Quare te supplices pro meritis
 JSV CATHOLICIS, aeterni filii tui
 te obtestamur, ut nos omnes
 ac singulos tantorum benefi-
 ciorum memoria incitare digne-
 ris studio verae sanctitatis,
 atque intensissimo constantissimo
 que amore virtutum omnium,
 quibus solis cum tua inter mor-
 tales gloria amplificatur,
 tum vero hominum vera per-
 ennique illa felicitas promovetur.
 secundum hoc Regem, fili
 nobis omnibus merito carissimum
 et tanta contentione commendamus,
 quanta par est, commendari a civi-
 bus Regem eum, in quo omnia
 insunt maxima, quae quidem
 maiestatis tuae divinae specta-
 bile et praesens exemplum or-
 nant. Ne ~~iste~~ hoc sapientiae, tu
 vere regiarum virtutum hoc firmi-
 tatem, ecclesiae periclitanti
 et recipi. maximis tempestatibus con-
 cusae indulsisti. Fac, ut cum in
 medio armorum lumellam fortitudinem, incredibilem
 Atque sapientiam et in victum animu admiramur, pace

in medio armorum lumellam fortitudinem, incredibilem
 Atque sapientiam et in victum animu admiramur, pace

a te reddita, sapientia illius et paterni in nos amoris
speciminibus recreati aliquando post tot terrores
et caedes humanas laeti gratique perfruamur.
Serva nobis inter tot pro optimi Regis vita sollici-
tudines et curas Reginam, cuius pietate et precibus
tantopere te delectari, ~~formis~~ ut illarum ~~int~~propitu
tela hostium a carissimis capite toties iam sint depulsa.
Regis vero fratrum salutem ita tutare quacsumus, ut
~~tanti imperii fulcimentum~~ ^{pro} incolumitate ipsa Regis
vita tamquam sustentari suffineatur, tantas inter mo-
lestias rerumque gerendarum labores. Maxime
vero adolescentem in spem posterorum, Vorspae
Principis ~~adventum~~ iuventutem curae et tutelae
committimus tuae, fac, ut maximi Regis avorumque
virtutes omnes in tenera illius mente ita resplende-
ant, ut huius fidei ortu ipse Regis animus et
tot tantorum laborum periculorumque onere recreetur.
Exercitum fortissimos duces, tribunos militesque om-
nes, qui pro aris et focis incredibili virtute Rucy
Regis exemplum imitati dimicaverunt, ita Pr, qui
unus Numen tutelare a, in fidem et ~~et~~ tradimus, quemad-
modum eos tradi a nobis fas est, qui, quo vitae pericula
a nobis amoveant, ipsi gravissima addeunt.
Quum vero optime administralam remp. in tanto bello
rum lumulla post Regem sapientissimu, patrem patriae
optimam providentiae legimini Magdeburgici et Confi
florui debdamus, memores sanctorum beneficiorum omnium
~~de~~ ^{de} sacra civilis nostra salute optime meritorum illustri-
um virorum incolumitatem conservatamque amplifi-
catamque omnibus precibus a Re, Deo sume cupi-
mus. Post ~~hac~~ ^{re} provinciae huius fidera, quodsi
celeberrimae academiae Friedericianae faustissima
quaeque prociati facrimus, omnem universae eue-
siae et reip. Germanicae salutem complectemur.
Quem admodum de senatu urbi huius amplissimo non
secus, ac de nostra prosperitate cogitare possumus.
Adiovet ~~igitur~~ ^{igitur} Deus a. m. omnia patrum conscriptorum

223
consilia, sustineat tot tantaque curas suo numine, le-
velque eos illis sollicitudinibus illisque molestiis, quibus supe-
riori anno paene oppressi sunt, talemque se illis praestet,
quales esse in maximis periculis nobis et reip. praestiterunt.
Vobis vero pie devenerandi Gymnasi Ephori tanta cum
debemus beneficia, quanta ne voto quidem maiora expectare
possumus, acquisivimus est, ut nos invicem communiter exhortemur
ad precor pro vestra vestrorumque incolumitate affi-
due fundendas. Venerandum vobis huius Ministerium
ut in singulari T. B. B. Deo, clientela semper fuerunt, qui
ad sui communionem homines adducere studuerunt, ita pre-
camur, illis perscrutetur omnibus bonis omnis felicitatis
genere, ~~ad quod persequenda~~ ad quam persequendam nos
suis verbis tanta fide tanloque labore nos invitat quo-
tidie. Vobis vero honora tissimi coniunctissimique Col-
legae ea largiatur Deus o. m. dum novam ut diem
ita etiam laborum seriem inchoamus, quae ad ani-
mum corpusque adversus tantas molestias obfirmandum
pertinent, imo vero semper iam quodam illas delicias
praecipere iubeat, quibus immortales eorum mentes
perfunderentur, qui summa fide rem DOMINI quasi pa-
miliarem administrarunt. Vobis vero, o mei, si pro
meo in omnia iam, quae pro meo in vos amore tributa
vehementissime cupio tributa, bona vellem enarra-
re, dies non sufficeret. Summam itaque votorum meo-
rum accipite: Vestra omnium spectora tamquam
sibi sacra et dedicata Deus novis in dies ornamen-
tis exornet, dignosque vos ad unum omnes reddat,
quibus aliquando ad sui gloriam, litterarum lucem
aliorumque felicitatem amplificandam utatur. Servet
vestram iuventutem puram a labe viliorum, prospiciat
aliorum pauperum, aliorum vero fortunam servet a vici-
situdinibus liberam; servet carissimos parentes, servet
patronos. Denique universam nostrorum, singulo-
rumque civium familiam et fortunam paternam, o Deus
et servet etiam gentem.